

Dede Éva

Halló, van valaki a vonalban?
A hallgató és a műsorvezető közötti
beszélőváltás a telefonos élő műsorokban

Ha van is tudománya, maga a nyelv
nem tudomány. Elsőrendűen: közlés és
összeköttetés. Kimeríthetetlen eszköz arra,
hogy hírt adjak magamról másoknak, s azonos
szinten híreket szerezzek másokról a magam
számára. A beszéd tehát: adás és befogadás.
Nyitottság. Szeretet. (Pilinszky János)

1. A közvetlen és közvetett kommunikáció a rádiózásban

1.1. Közvetett vs. közvetlen kommunikáció

A hallás kezdettől fogva működő érzékterület, amely önmagától nem tud kikapcsolni – mondja a francia pszichoanalitikus, Lacan (1993: 12). A beszédhang már nagyon korai (magzatkori) élményünk. A beszéd hiánya fölveti a kapcsolat megszakadását, ezzel mintegy a létezés kérdőjeleződik meg. Talán ezért is igényli az ember (a hallgató) annyira erősen a szóbeliségen alapuló közvetlen kommunikációt, talán ezért is lételeme a beszéd és a meghallgatás.

A közvetlen emberi kommunikáció már az írásosság kifejlődésével a polgári sajtóban is tértől, időtől és személytől függetlenné, közvetett kommunikáció vált (Meyrowitzra hivatkozik Császi 2002: 31). A rádiózásra éppígy igaz ez a folyamat, hiszen a műsor felvétele és sugárzása (a hallgatóhoz való eljuttatása) során a beszélő és hallgató közötti térbeli és/vagy időbeli távolság lehetetlenné teszi az azonnali szereplőváltást, a kétirányúságot.

A rádiózás kezdetén az élő adások (hírek, előadások, hangversenyek) elhangzásakor a hallgatók nem tudtak visszajelezni a stúdióban ülőknek. Véleményük csak hosszabb idő elteltével jut el a készítőkhöz. Ilyenkor a postai és manapság az elektronikus levél, a telefon és az SMS a kapcsolattartás eszköze a rádiós személyek és a hallgató között. Wacha Imre megállapítása szerint „A rádiózás és a televíziózás közléshelyzeteiben formailag közvetlen, valójában közvetett kommunikáció való-

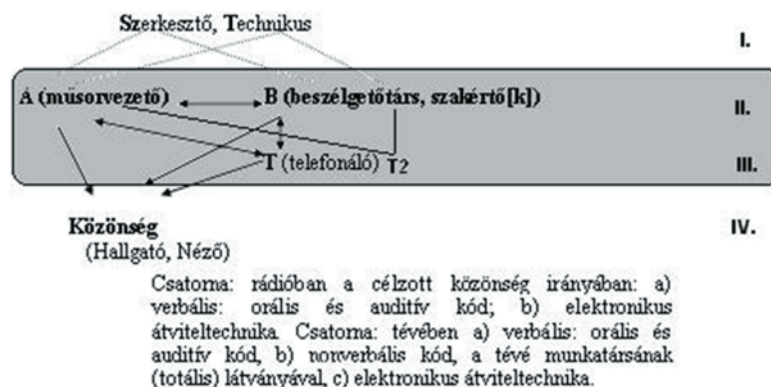
sul meg, a beszélő ugyanis előszóban formálja meg mondanivalóját, azonban ez a 'totális vagy részben totális kommunikáció a címzett jelen nem léteiben folyik le'" (Wacha Imrét idézi Domonkosi 2002: 169). Thompson szerint a modern elektronikus média megjelenésével „még bonyolultabb áttételek jöttek létre a különböző kommunikációs formák és a nyilvánosságok között. A közvetlen és közvetett kommunikáció korábbi megkülönböztetési lehetőségei elmosódnak” (idézi Császi 2002: 31). Wacha Imre a tévé- és rádióműsorokat a beszédhelyzet és a kommunikációs forma alapján négy kategóriába sorolja:

1. beszélő (direkt) műsorok (kétlépéses, egyirányú közlés),
2. beszéltető (indirekt) műsorok (néglépéses, adó–vevő szerepet váltó közlés-folyamat),
3. beszélgető műsorok, (néglépéses, adó–vevő szerepeket és szereplőket váltó közlésfolyamat),
4. csevegő (interaktív) műsorok (néglépéses, adó–vevő szerepeket, szereplőket és szerepfunkciókat is váltó közlésfolyamat) (Wacha 2006).

1.2. A telefonos élő műsorok – kvázi közvetlen kommunikáció

Dolgozatom további részében a 3. és 4. kategóriába tartozó műsorokkal foglalkozom. A rádiózás történetében különleges helyet foglalnak el a telefonos élő műsorok. A technikai újítás, melynek révén a hallgató az élő műsorba telefonvonalon bekapcsolható, átalakította a rádiós kommunikációt. Ma sokszor válik az eredetileg egyirányú közlés kétirányúvá. Az élő műsorok alatt a résztvevők (a műsorkészítők és a hallgatók) egy időben vannak jelen, térben viszont nem, mégis a hallgatók, illetve a nézők a telefon segítségével „mint valami külső közönség nyilvánosan részt vehetnek a vitatkozók, a belső közönség diskurzusában” (Császi 2002: 31). Elméleti szempontból „Mi számít itt fontosabbnak, a vitázók közvetlen kommunikációja – a stúdióban –, vagy az, hogy mindez a televízió nyilvánosságán keresztül és nyilván szelektív kiválasztásával történik?” (Császi 2002: 31). (Jelen esetben a rádiózásra alkalmazhatjuk az észrevételt.) Az idő azonossága mellett ez a virtuális tér átmenetet jelent a közvetlen és a közvetett kommunikáció között, hasonlóan a cseteléshez és a videotelefonáláshoz. Ezt a bonyolult kommunikációs helyzetet Wacha Imre (é. n.) ábrájával¹ így fejezhetjük ki:

¹ Az eredeti ábrából kiemeltem a vizsgálat szempontjából fontos kapcsolatokat, illetve római számokkal jelöltem a helyzetben részt vevők csoportjait.

Az adásba bekapcsolt hallgató a közönségből lép ki és szól a stúdióban ülőkhöz és a közönséghez. Általában egy ember kerül adásba ilyenkor, néha kettő, akik egymással is beszélhetnek. A és T (ill. A, B és T1 T2) beszélgetése a közösséget a „hallgatózás” élményével is megajándékozta, mert a II. és a III. szint „majdnem közvetlen” kommunikációjának fűltánúja.

Többféle módon jelenik meg a hallgató véleménye a műsorokban. Közvetetten úgy, hogy a műsorhoz beérkező véleményeket egy arra hivatott rádiós fogadja, a szerkesztő válogat közülük (pl. a 16 óra, illetve a Vasárnapi újság). A magazinműsorokban, riportokban hanggal is megidézett hallgató véleménye ugyancsak szerkesztés, vágás (utólagos formázás) után kerül adásba.

Közvetlenül – látszólag utólagos szerkesztés nélkül – szólalhat meg a hallgató néhány műsorfajtában. Ezek egy része – ahogy Császi (2002:31) is írja – a stúdióban zajló beszélgetés kiegészítéseként engedi szóhoz jutni a hallgatót (milyen beszédes ez a megnevezés!). Az addig néma hallgató a telefon segítségével, a nyilvánosság előtt „hallatja a hangját”, a beszélgetés részévé válik: kérdez vagy véleményt közöl. Másféle, de gyakori műsortípus az, amelyben a rádiós műsorvezető egyedül beszélget a bekapcsolt hallgatóval. A kereskedelmi rádiók, tévék kedvelt műfaja ez.

A technika az 1960-as, 70-es években tette lehetővé azt, hogy az élő műsorokba a hallgatót bekapcsolják. A Magyar Rádió honlapján keresgélve találtam a régebbi műsorokról adatokat, címeket: *Halló, itt vagyok!*; *Hívja a 33-43-22-t!*; *Beszéljünk meg!* Csak kiragadva az újabbak közül néhány: *Szóljon hozzá!*, *Napközben*, *Éjszaka*, *Mással-hangzó*, annak egy változata, a *Kupé*. A műsorcímek egy része kifejezi a hallgatóval való kapcsolattartást.

2. A műsorvezető és a hallgató kapcsolata: a csatornavezérlés

A továbbiakban a telefonos műsorok nyelvi sajátosságaiból azt vizsgálom, hogyan alakul a műsorvezető és a hallgató közötti beszélőváltás, a csatorna fölötti kontroll, melynek egyik módja a közbevetés, félbeszakítás.

2.1. A kapcsolatfelvétel

A hétköznapi telefonos beszédtevékenységhez nagyon hasonló a bekapcsolt hallgatóval való beszélgetés. Mindkét esetben egyetlen csatornán, érzékszervi módon zajlik a kommunikáció: csak a hallás működik. A műsorban a beszélgető felek helyzete egyértelműen egyenlőtlen és a spontán telefonos társalgáshoz képest formálisabb (a normák jobban érvényesülnek); a kezdeményező és a lezáró fél a műsorvezető; a beszélgetés a nagy nyilvánosság előtt zajlik; a műsorvezető a felelős azért, ami adásba kerül; mások is kontrollálják a tevékenységét (szerkesztő, rendező – végső esetben ők is közbeléphetnek); az időtartamot a műsorvezető szabályozza.

Modellálva:

A beszédfolyamat	M →	H →	M →	H →	M
Jellemző fordulat	Ön van a vonalban.	kérdés, hozzászólás	Irányítás, kérdezés	kérdés, hozzászólás	Köszönjük, hogy elmondta.
Funkció	Köszöntés, a szó átadása	Bemutakozás, közlendő	Egyetértés vagy elutasítás	A közlendő folytatása	Elbúcsúzás, a szó visszavétele

(M= műsorvezető, H= hallgató)

2.2. A csatornavezérlés

2.2.1. A szó átadása

A szemtől szembe kommunikációban a szó átadása gyakran a nem verbális csatornán megy végbe. Szociálpszichológusok megfigyelték, leírták a kapcsolat dinamikáját. A megszólalás szabályozásában, az ún. csatornavezérlésben nagyon finom jelzések vannak, melyek a beszélőt és a partnereket egyaránt jellemzik: a testtartás megváltozása, gesztusok, szemkontaktus felvétele stb. (László 1995: 228–230). Nemcsak a partner készülhet a szó átvételére (megszerzésére), hanem az éppen beszélő személy is „közölheti” a beszéd átadásának szándékát.

A társalgás egyszerre beszédészlelés és beszédprodukció, egyszerre eltérő agyi területek aktiválódnak, működnek párhuzamosan. A hallgató a beszédészlelés során mintegy elővételezi az éppen hallottakat, a szerkezeti határokat. A zökkenőmentes

szóátadást, -átvételt bizonyos elvek, szabályok segítik, melyeket a beszélők általánosan elfogadnak (rövid összefoglalása: Wardhaugh 2002: 270). Wardhaugh adata szerint a megnyilatkozások kb. 5 %-a fedi át egymást, illetve két személy megnyilatkozása között (a szóátvétel idején) tizedmásodpercek vannak (i. h.). A tipikusan közvetlen kommunikációban szóban is jelezzük a beszéd átadását más eszközök kíséretében. A beszédegység végének a megállapítását a beszédfolyamat – tartalmi és formai – szegmentálása segíti. A tartalmi egységek határának észlelését megerősítik a szupraszegmentális eszközök (pl. a beszéddallam ereszkedő volta, a szünet, a hangerő csökkenése). A normák szerint itt veheti át a szót a beszédpartner. Minél formálisabb a helyzet, annál valószínűbb, hogy így zajlik.

2.2.2. Jelek a szó átadására a telefonos műsorokban

A csak hanggal vezérelt csatornaszabályozásban, mint pl. a rádiózásban, amelyben a kommunikáció többi csatornája nem működhet, verbálisan, vagyis szavakkal jelzik azt, hogy a hallgató a nyilvánosság elé jutott: *Hallgatjuk Önt; Ön van a vonalban; Parancsoljon; Tessék parancsolni; Átadnám az egyik telefonálónak a szót; Öné az éter; Halló, van valaki a vonalban?* stb. E kijelentések cselekvések is, hisz kimondásukkal valóban a hallgatóé a „csatorna” egy kis időre.

2.3. A közbevetés, félbeszakítás funkciói

A közlésfolyamatban a szerepváltás egyik formája a közbevetés, melyet sokan vizsgáltak „a beszélőváltás integráns része”-ként (Duncan és Fiske 1977, idézi Wiemann és Giles 1997: 228); olykor még a beszélő saját magát is félbeszakíthatja (Wardhaugh 2002: 273). Az együttbeszélés, az átfedés a megnyilatkozások között lehet egyszerűen az éppen beszélő mondandójának helyeslése, a beszélő biztatása a beszéd folytatására a szó átvételének szándéka nélkül.

A szó megszerzésének módja, a félbeszakítás értelmezhető agresszióként az etológiai értelemben, mégpedig az erőforrásért vívott harcként (Csányi 2000: 171) – a rádiózás esetén az éter birtoklásáért folyik a küzdelem. (Ezt a hétköznapi „csatát” szólásaink is jól kifejezik: *szavába vág, belé fojtja a szót.*) Pszichológusok az agresszió mérésére kidolgozott skálák tételei közé a közbeszólást, a félbeszakítást is belevették. A harc (a küzdelem) jól érzékelhető eszközei a megszólalni kívánó részéről: levegővétel – rákészlés a megszólalásra, az erősödő hangerő, hangmagasság, gyorsuló beszédtempó jól hallható, különösen a rádiózásban.

Két beszélő közötti váltás többféle módja:

a) átfedés nélküli

A beszélő

B beszélő

b) átfedéssel

A beszélő

B beszélő

c) nincs átvétel (B próbálkozása sikertelen)

A beszélő

B beszélő

A tartalmi egységeken kívül (amikor a hallgató érzi-elővételezi egy egység lezárulását) a beszéddallam az egyik jel a szó átvételére. Adódnak azonban félrevezető helyzetek. Például a volt angol miniszterelnök, Thatcher asszony a sajtótájékoztatókon gyakran tapasztalta, hogy az újságírók őt félbeszakítják. Pszichológusok elemezték az itt készült hangfelvételeket, s megállapították, hogy Margaret Thatcher beszédében a mondatok közepén voltak olyan fonetikai jelzések, melyeket az újságírók a beszédegység lezárásának vettek (Sekuler–Blake 2000: 411).

A megkapott, megszerzett szó mámorító is lehet. A közvetett kommunikációban a megszólaló hallgató – a (be)telefonáló – néha terjengősen, ráérősen fogalmaz, távolról indít, elkanyarodik a témától, esetleg nem arról beszél, amivel bejelentkezett a műsorba, vagy lejár a neki szentelt idő. A műsorvezető vissza akarja venni a szót, melyet ideiglenesen átengedett a hallgatónak.

A vizsgálatomban arra kerestem a választ, hogy a közszolgálati rádió beszélgetős műsoraiban a beszélőváltás a műsorvezető és a hallgató között a formális helyzetnek megfelelően az elfogadott normák szerint megy-e végbe (a közlés határán), illetve milyen gyakori a normaszegés a beszélőváltásban – a közbevágás. Ez utóbbi esetekben a műsorvezetőt mi készíti a normaszegésre? A betelefonáló hallgató észleli-e, hogy végleg ki kell lépnie az adásból, maga adja-e vissza a szót? A beszélgetés vége felé a műsorvezető hogyan szerzi vissza a szót? Ebben kitüntetett szerepe van az utolsó beszélőváltásnak. Azért választottam a rádióműsorokat a félbeszakítás tanulmányozására, mert a beszélgetések a nyilvánosság előtt zajlottak le, könnyű volt rögzíteni,² hangelemző programokkal is vizsgálható, etikai kifogás nem merülhet fel.

3. A megfigyelt műsorok (Eredmények és értelmezés)

2004 novemberében a Magyar Rádió beszélgetős, interaktív műsoraiból válogattam. Különböző napszakokból való, eltérő közönségnek szóló műsorokat figyeltem meg 2004 novemberében és 2006 áprilisában. Tíz műsorban – adásonként – átlag 6 hallgatónak adtak szót, összesen 63 kapcsolatot vizsgáltam. Ezekben átlag 4 beszélőváltás zajlott le, összesen 260. A nemek szerinti megoszlás kiegyensúlyozott: négyféle variáció volt. (Női műsorvezető és nő, illetve férfi hallgató; férfi műsor-

² Ez a lehetőség 2006 végétől megszűnt.

vezető és nő, illetve férfi hallgató.) A hang alapján megállapítható életkor szerint a betelefonálók inkább középkorúak voltak. (Az adatok kis száma miatt statisztikai próbát nem végeztem.) Egyéb változót nem lehetett értékelni.

A rádiózás jellegéből adódóan a hanggal való egycsatornás kommunikációban a szó átadásának gesztusa minden általam megfigyelt műsorban megvolt.

A beszélőváltások módja:

A beszélőváltás N= 260	
Norma szerinti (beszédszünetben)	89 %
Normaszegéssel (közbevágással)	11 %

A kapcsolatok lezárásában (N= 63) hasonló arányt tapasztaltam.

3.1. A normák szerinti beszélőváltás

Az esetek nagy többségében zökkenőmentesen zajlott a beszélőváltás, 89 %-ában így sikerült a műsorvezetőnek magához ragadni a szót, a másodperc tört részei alatt a hallgató beszédszünetében, közlésének végén. Ez gyorsaságot igényel, hogy hamarabb kezdjen el beszélni, mint ahogy a hallgató folytatná a beszédét. Megfigyeléseim szerint nem mindig könnyű elcsípni a megfelelő pillanatot, mert a hallgató nem tagolja eléggé a beszédét a beszéddallammal és a szünettel.

3.2. Normaszegés a beszélőváltásban

A második módot – a telefonálót beszéde közben próbálják meg félbeszakítani – nevezem normaszegő beszélőváltásnak, s ez az esetek 11 %-át jellemezte (29-et). Ez a művelet azért gond, mert elemi illemszabály, hogy más embernek a beszédébe nem szólunk bele, hanem megvárjuk, míg befejezi. A normaszegést a műsorvezetők is kifejezték a *Bocsánat, hogy közbeszólók*-féle megnyilatkozásokkal, illetve a hallgató megszólításával igyekeztek enyhíteni, pl. *Uram!; Kedves Uram!* stb., néha ezt kombinálták a bocsánatkérő formulákkal. Nemi különbségek (ki kit szakíthat félbe) nem volt kimutathatóak.

A félbeszakítás, az együtt beszélés inkább a műsorvezetők megszólalásával fordult elő, a 29 közbevágás 78 %-ában. Pl.:

Betelefonáló: *Hát ez a haza szó nagyon érdekes a számomra... Ennek a hazaszeretetnek az igazi szeretetét soha nem éreztem. Gyerekkoromban sem, amikor még egybe volt az ország. És Nagy-Jugoszláviának hívták, s a testvériségegység jegyében neveltek bennünket, gyerekeket...*

Műsorvezető: **Mi lehet ennek az oka?**

B.: ... mert... mert... nem éreztem az enyémnek...

A példában kiemelttem az egyszerre hangzó beszédet. A műsorvezető kérdése ahhoz a közléshez tartozott, hogy „soha nem éreztem”, de még hagyta a telefonálót be-

szélni, és egyszer csak párhuzamosan szólalt meg vele. A telefonáló végül a kérdésre reagálva okot keresett. Más alkalommal a műsorvezető érdeklődésébe vágó irányba terelte a beszélőt.

A műsorvezetőket a hallgatók ritkábban szakították félbe, elfogadva a műsorvezető magasabb státusát. Magyarázatul kínálkozik a telefonáló hallgató és a műsorvezető közötti egyenlőtlenség, a hatalmi helyzet egyértelmű megnyilvánulása. A műsorvezető egyben szerkeszti is a műsort az élő adás alatt (esetleg a rendező-szerkesztő utasítását követi), másrészt felelős is az elhangzottakért, egyes helyzetekben köteles is leállítani, félbeszakítani a hallgatót. Olykor nem a hallgató közlésének tartalma, hanem a stílusa miatt szólnak közbe a műsorvezetők: a terjengősség, esetleg a stílus (durvasága) miatt.

Egy-egy erősebb levegővétel jól hallhatóan a beszéd elkezdésének szándékáról tudósítja a többi hallgatót. 2 esetben tapasztaltam ilyet. Más alkalommal a műsorvezető a még hallható beszéddel párhuzamosan kezd beszélni, s a nagyobb hangerő és a folyamatos beszéd végül meggyőzi a hallgatót arról, hogy fejezze be (hagyja abba) a beszédet, mert „legyőzetett”. Szórványosan a hallgató nem hagyta magát, s „minipárbaj” játszódott le a szó megtartásáért. A szó megvonása agresszív megnyilvánulásként is értelmezhető.³

3.3. Nyelvi formák a félbeszakításban

Amikor a félbeszakítás (mindkét változatban) a kapcsolat végén jelent meg, akkor a leggyakoribb megoldás olyan megfogalmazás volt, mely egyben a búcsúzásnak, a kapcsolat lezárásának a kezdete: *Köszönjük, hogy elmondtá; Köszönjük, hogy telefonált; Köszönjük, hogy hívott minket*. Ezek a kifejezések az elköszönés szerepét is magukra veszik, vagyis köszönéspótló kifejezések (Balázs 1993: 26). Az esetek (N=63) 10%-ában azonban még az elköszönés is elhangzik (*Köszönöm, hogy telefonált, viszonhallásra*), mert a kapcsolatkezdő és lezáró kifejezés így állítható párba: *átadom a szót, köszönöm, hogy elmondtá*, illetve a *Jó napot* és a *Viszonhallásra*.

De mi van akkor, ha a hallgató nem érti, hogy a megköszönés a búcsúzás is egyben? A bizonytalan helyzetben többször meg kell ismételni a *Köszönöm, hogy elmondtá* típusú köszönéspótló kifejezéseket, ha a hallgató mégsem fejezte be a beszédét.⁴ Végső esetben, a technikai eszközök birtokában a műsorvezető egyszerűen megszüntetheti a kapcsolatot azzal, hogy a hallgatót kikapcsolja, a stúdiósok

³ Politikusokkal készült interjúkban bárki tapasztalja, hogy a műsorvezető ilyen viselkedését a meghívott vendégek támadásnak értelmezik, s kiváltja bennük a védekezést és a szó megtartásának igényét, verbálisan is kifejezve, pl. *Kérem, ne szakítson félbe; Hadd mondjam végig*; stb.

⁴ Mindennapi helyzeteink is tele vannak a kapcsolatzárási problémákkal, elég utalnom pl. telefonos beszélgetésekben a *Szia, szia, puszillak, helló!* sorozatra, vagyis a búcsúzó formák halmozására. A szemtől szembe kommunikáció finom jelzései tehát itt nem érvényesülnek.

„lekeverik” a nyilvánosság előtt. Határozott és – szerintem – sértő megoldás ez, a megfigyelt műsorokban ilyen nem fordult elő. Megtörténhet a fordítottja is, ha a hallgató lecsapja a telefont. Csakhogy a műsorvezető még ekkor is tehet megjegyzést a nyilvánosság előtt, míg a kapcsolatból kilépő hallgató már nem. Az egyik éjszakai beszélgetős műsorban éppen egy ilyen esetnek voltam a tanúja. A hallgató elégedetlen volt a stúdióbeli válaszokkal, s dühét egy sértő kifejezéssel éreztettem, majd megszakította a vonalat. A stúdióban ülők ezután pár szóban megvitatták a hallgató viselkedését.

Az udvarias formák mellett megfigyeltem határozott – talán sértő – lezárásokat is, elenyésző számban. A hallgató iránti türelmetlenség szólal meg ebből a közlésből: *Van még egy telefon, úgyhogy siessen...* vagy *Akkor itt szálljunk ki...* Sértő vagy nem, ha az ’értetlen’ hallgatót így „rázzák le”: *Itt most Önnel nem tudjuk megbeszélni, inkább hallgasson minket,* vagy *Ezt most hagyjuk abba,* sőt, *Ezt meg pláne hagyjuk abba,* mindenki eldöntheti. Kívülállóként én annak éreztem. Tudjuk, hogy a hallgatók is sokfélék, a velük való bánásmódban mégis az udvariasságot tartom célravezetőnek.

Nem mindig kell azonban az előbbiekhöz hasonló módszerhez folyamodni. A hallgató magától fejezi be a nyilvánosság előtti hozzászólását, érzi, hogy kb. mennyi időt kaphat a rádióban, elköszön. A megfigyelt kapcsolatok 18%-ában történt így.

A szóátadás, -átvétel megfigyelt eseteiben a zavarok oka részben az is lehet, hogy a beszélő, akitől át akarják venni a szót, valahogy nem tud leállni. Saját beszédprodukciója közben biztosan észleli, hogy a beszédpartner megszólal, de az ő már megkezdett beszéde is lefut (a beszédprodukció idegi szabályozása vagy a megsértettség érzete miatt – nem hagyja magát).

Megfigyelt eseteimben nagyobb százalékban tapasztaltam a közbevágást a szóátvétel módjaként, mint amit Wardhaugh közölt adatként. Sokkal több vizsgálat, nagyobb számú és változatosabb beszédhelyzetek adnának módot arra, hogy ténylegesen összevegyük a spontán beszélgetésben és a formális helyzetekben előforduló közbevágásokat, esetleg egyéb változók (pl. nem, kor, személyiség) alapján állapítsunk meg jellemzőket. Ellenőrzött körülményekben kimutatható-e összefüggés a személyiségtípus, a rejtett vagy nyílt agresszió és a közbevágás mint viselkedés között, illetve mennyire a beszédhelyzet, a téma vagy a pillanatnyi lelkiállapot következménye?

4. Befejezés

A beszédhang képes az érzelmeket, a nyitottságot, a figyelmet is közvetíteni. A nyilvánosság előtt kialakuló intim kapcsolat azzal az élménnyel ajándékozza meg a hallgatót, hogy van egy hely, ahol figyelnek rá, ahol ő van a középpontban, a műsorvezetővel való beszélgetést elfogadásként értelmezheti. Nem csoda, hogy nagy népszerűségnek örvendnek a telefonos műsorok. A telefonáló esetleg tényleges szimpátiának érzi a kezdő udvarias beszédet, hanghordozást, s ennek a figyelemnek a megtapasztalása jó érzés. Pilinszky János szavaival: „Mindez azt is jelenti azonban, hogy a beszéd véghetetlenül több is, mint a szigorúan filológiai értelemben vett nyelvi kifejezésformák. A világ is »beszél«, csak meg kell hallanunk a szavát. Sőt: ezzel kezdődik minden beszéd. Hallgatással. Meghallgatással. Tehát újra csak: nyitottsággal, vagyis szeretettel”.

Felhasznált irodalom

- Balázs Géza 1993. Kapcsolatra utaló (fatikus) elemek a magyar nyelvben. *Nyelvtudományi Értekezések*, 137. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Császai Lajos 2002. *A média rítusai*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Csányi Vilmos 2000. *Az emberi természet*. Vince Kiadó, Budapest.
- Domonkosi Ágnes 2002. *Megszólítások és beszédpartnerre utaló elemek nyelvhasználatunkban*. Debrecen.
- Lacan, Jacques 1993. *Rövid előadás a francia Rádióban*. Ford.: Babarczy Eszter. In: *Thalassa* (4), 2: 12–16.
- László János 1995. A nem verbális kommunikáció In: *A pszichológia alapjai*. Tertia Kiadó, Budapest.
- Pilinszky János 1968. Néhány szó a szavakról. *Új Ember*, 1968. november 24.
- Sekular, Robert – Blake, Randolph 2000. *Észlelés*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Wacha Imre 2006. *Kiejtési babonák az elektronikus tömegtájékoztatás beszédében*. Eger, sajtónyelvi konferencia, anyagát lásd ebben a kötetben.
- Wacha Imre é. n. A kommunikációs helyzetekről, folyamatokról részletesebben. In: *Szabadpart* 22–23. <http://www.kodolanyi.hu/szabadpart/22/index.html>
- Wardhaugh 2002. *Szociolingvisztika*. Osiris Kiadó, Budapest. (Első kiadás: 1995)
- Wiemann, John M. – Giles, Howard 1997. Az interperszonális kommunikáció. In: Hewstone, M., Stroebe, W., Codol, J-P. és Stephenson, G.M. (szerk.), *Szociálpszichológia*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest. 221–244.